

DŽBÁN HRNČÍŘE JIŘÍKA PIVOŇKY Z NÁLEZU VE VYSOKÉM MÝTĚ

Jiří Pajer – Karel Severin

Martina Beková a Karel Koucký v tomto časopisu publikovali zprávu o nálezu novověké keramiky v historickém jádru Vysokého Mýta. Nejzajímavějším předmětem z většího souboru keramiky byl ze zlomků rekonstruovaný džbán, dekorovaný vegetabilními motivy a rytými nápisy, který autoři interpretovali jako džbán svatební (Beková – Koucký 2004).

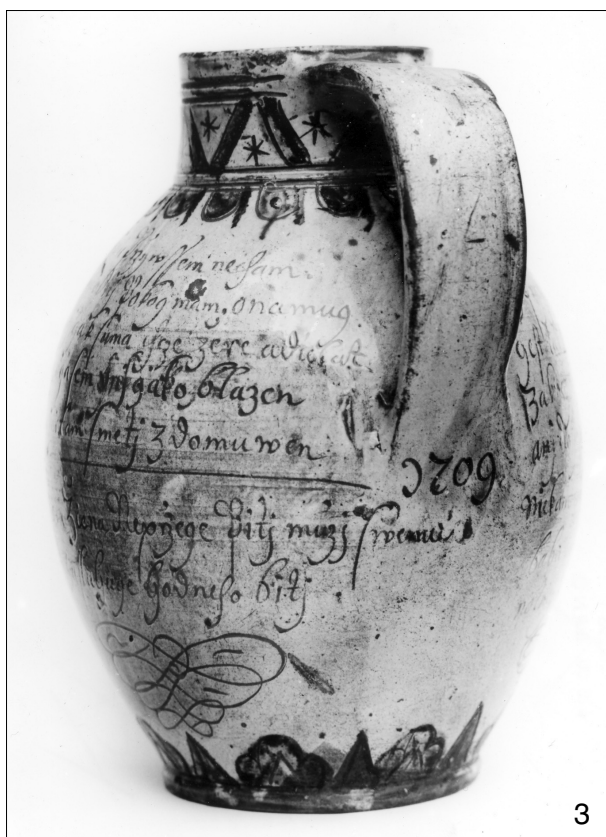
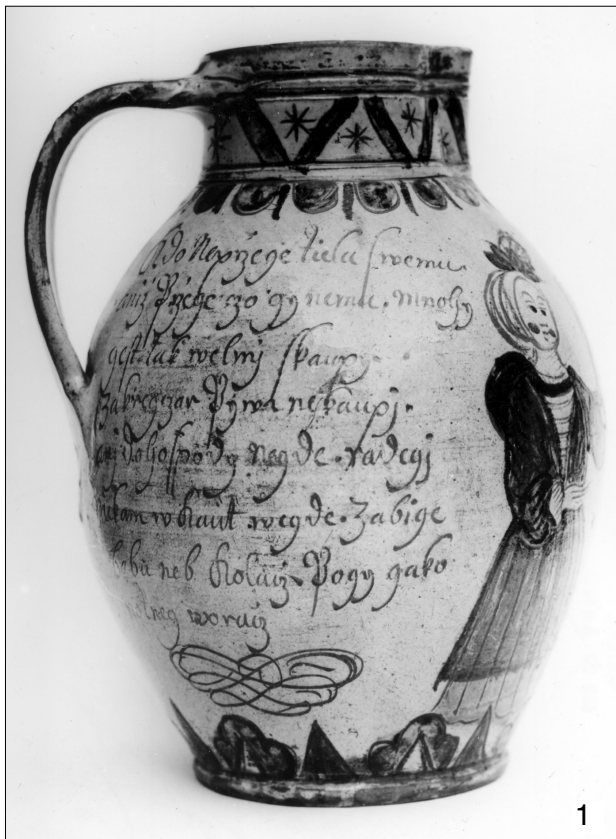
Džbán zhotovil hrnčír Jiřík Pivoňka z České Třebové. Osobě a dílu tohoto pozoruhodného tvůrce jsme věnovali monografickou studii (Pajer – Severin 1988), jeho autorský rukopis byl námětem dalšího příspěvku (Severin 1991). Jiřík Pivoňka mladší pocházel z hrnčířské rodiny doložené v České Třebové od roku 1619. Narodil se 28. března 1663, v roce 1681 se stal tovaryšem, dne 1. dubna 1687 byl cechem přijat za mistra a zemřel 12. dubna 1723. Jeho nejstarší identifikované práce – miniaturní talířek z roku 1684, talíř se znakem města České Třebové z roku 1686 a džbán tovaryšského cechu kovářů, zámečnicků, bednářů a kolářů v Ústí nad Orlicí z roku 1687 – vznikly ještě v době, kdy byl tovaryšem. Z Pivoňkova mistrovského období je matrice řádkového kachle z roku 1701, kultovní nádoba z roku 1708, další džbán vrocený 1709 a fragment matrice figurální plastiky světice nebo světce z roku 1720.

Jiřík Pivoňka měl pozoruhodnou zálibu v písemném projevu, který uplatňoval na svých výrobcích. Mohlo to být důsledkem skutečnosti, že v letech 1681–1682 byl písařem tovaryšského cechu, v roce 1685 přepsal tovaryšská registra v retrospektivním pohledu a v letech 1695–1717 byl cechovním písařem. Při sňatku s Annou Peterkovou v roce 1687 byl v matrice oddaných zapsán jako hrnčír a muzikant. Označení muzikant tehdy znamenalo hudebníka profesionála, působícího nejvíce v chrámové hudbě, který často vedl na chórech tzv. kantorské muziky. Souhrn těchto zpráv vypovídá o nadaném a značně vzdělaném řemeslníkovi. Dosvědčuje to matrika zemřelých, kde je při úmrtí zapsán jako *honestus vir* – ctihodný muž. Z hlediska svého majetku přitom patřil k nejchudším měšťanům České Třebové.

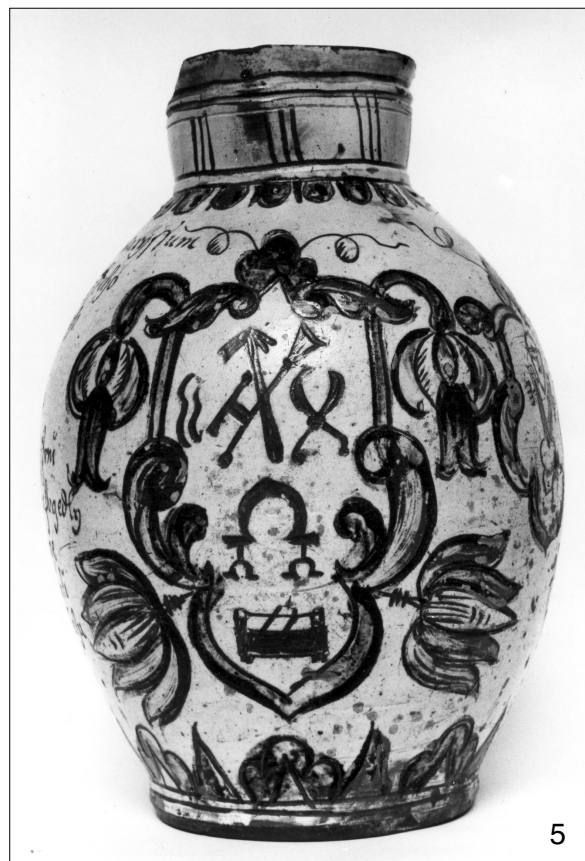
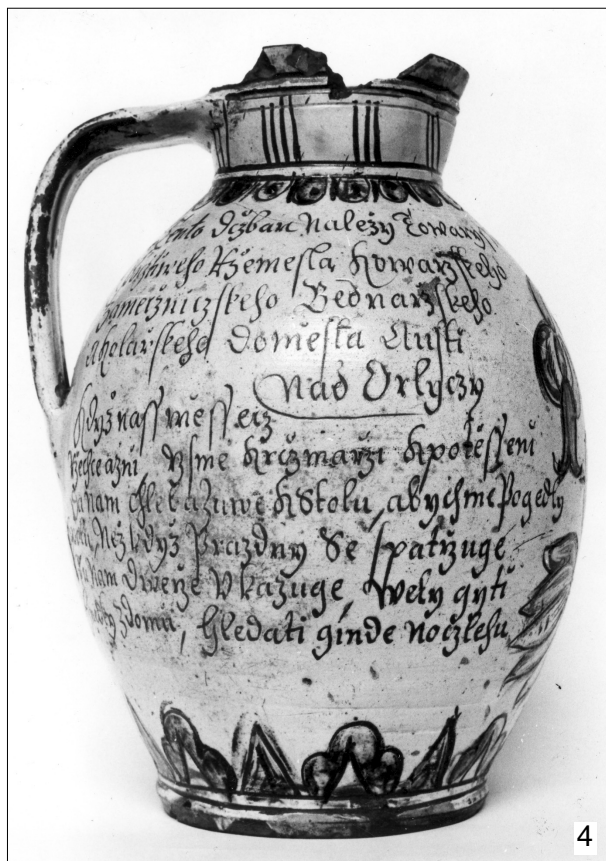
Výzdoba vysokomýtského džbánu spočívá v textu rytém do engoby. Fragmentárně zachovalé verše druhého až šestého řádku na přední straně džbánu Martina Beková a Karel Koucký přečetli takto: *Za [...] peníze (?) koupí/[.] ej že někde v [...]]/[...] vůl vody se neděsí/zabije bábu neb koláč/pojí jako notnej nov [?]áč*. Na džbánu Jiříka Pivoňky z roku 1709 první polovina žertovného nápisu říká: *Kdo Nepržege Tielu swemu./aniž Pržege czo gynemu. Mnohy/gest tak welmi skaupy/Za kregczar Pywa nekaupj./Anj do Gospody negde. radegj/niekam w Kaut wegde. Zabige babu neb Kolačz. Pogy gako/notneg Woracz.* Na protější straně džbánu pokračují verše takto: *„Ga mau Žienu Prżywssem necham./ Když genom od nj Pokog mam. ona mug/dum rżydj gak sama chce žere a dielat/ nechcze a ga sem K nj gako blazen/ a wymitam smetj Z domu wen“* „Ktera Žiena Napržege Pitj mužj swemu/ ta Zasluhuge hodneho bitj“ (obr. 1–3). Paralely několika veršů jsou pro určení autorství obou džbánů zcela průkazné.

Džbán z roku 1687 Jiřík Pivoňka opatřil na jedné straně nápisem: *„Tento Dczban Należy Towarysum/ Pocztiwego Rżemesla Kowarskeho/ Zameczniczkeho Bednarzského/ a Kolařskeho Do města Austi/ nad Orlyczy“*. Na druhé straně pokračoval verši: *„Když nass mėssecz/ Rżechce azni, zsmie Krčzmarži K potěsseňi/ Da nam chleb a Zuwe K stolu, abychme Pogedly/ Spolu, Než když Prazdny Se spatrzüge/ Tu Nam Dwerže Ukazuje, Wely gyti/ Hnedky z domu, Hledati ginde noczlehu“* (obr. 4–6).

Vysokomýtský džbán mohl Jiřík Pivoňka zhotovit v rozpětí let 1687 a 1723. Protože jeho nápis je z části pandánem nápisu na džbánu z roku 1709, je možné, že pochází z této doby. O jeho interpretaci jako džbánu svatebního však máme pochybnost. Obřadní připíjení ze džbánu při svatebním veselí není v lidové kultuře východních Čech doloženo žádnou zprávou. Pivoňkův džbán společného tovaryšského

Obr. 1–3. Jiřík Pivoňka, džbán s žertovnými verši a figurální výzdobou z roku 1709

Obr. 4–6. Jiřík Pivoňka, džbán společného cechu tovaryšů v Ústí nad Orlicí z roku 1687

cechu z Ústí nad Orlicí z roku 1687, stejně jako džbán z roku 1709 k takovému účelu určitě nesloužily. Nebyly určeny vesnické komunitě, ale prostředí měst, a vypovídají o rozverných pitkách městských řemeslníků. Z veršů i náročné výzdoby je zřejmé, že tyto džbány nepatřily k běžné produkci, více je můžeme pokládat za autorské originály, které Jiřík Pivoňka hotovil na objednávku.

LITERATURA

- Beková, M. – Koucký, K. 2004: Nález novověké keramiky z Vysokého Mýta, Archeologie ve středních Čechách 8, 773–785.
- Pajer, J. – Severin, K. 1988: Hrnčíř Jiřík Pivoňka z České Třebové. In: Z minulosti Česko-třebovska. Česká Třebová, 5–18.
- Severin, K. 1991: Autorský rukopis lidových výrobců z východních Čech, Národopisná revue 28, 86–90.

VOM TÖPFER JIŘÍK PIVOŇKA STAMMENDER KRUG AUS DEM FUND IN VYSOKÉ MÝTO (HOHEN-MAUT)

In der vorliegenden Zeitschrift wurde ein Bericht über einen fragmentarisch erhaltenen Krug veröffentlicht, der mit pflanzlichen Motiven und eingravierten Sprüchen geschmückt wurde und von den Autoren des Artikels als Hochzeitskrug interpretiert wurde (Beková – Koucký 2004). Der Krug wurde vom Töpfer Jiřík Pivoňka (1663–1723) aus Česká Třebová (Böhmisch Trübau) angefertigt. Seine Person und sein Werk waren Gegenstand einer monographischen Studie (Pajer – Severin 1988) sowie einer Abhandlung über die Originalhandschrift volkstümlicher Schöpfer (Severin 1991). Der Krug aus Vysoké Mýto stammt vermutlich aus der Zeit um 1709, war jedoch kein Hochzeitskrug. Pivoňkas Krüge waren, nach den lustigen Inschriften zu urteilen, für Trinkgelage städtischer Handwerker und Handwerksgelesen bestimmt.

(Deutsch von L. Šedová)

JIŘÍ PAJER
SADOVÁ 1211, 696 62 STRÁŽNICE

KAREL SEVERIN
S:LUKAS, S. R. O., KAPUCÍNSKÉ NÁMĚSTÍ 5, 602 00 BRNO